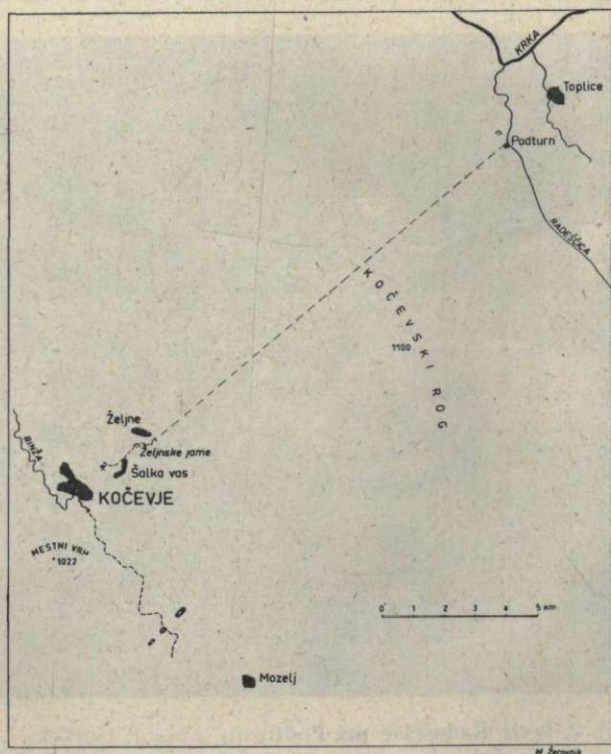

RAZGLEDI

HIDROGRAFSKO ZALEDJE IZVIRA RADEŠČICE PRI PODTURNU

Nada Čadež

V okviru hidrogeoloških raziskovanj Kočevske, ki je razmeroma slabo raziskano področje Slovenije, so vzbudile posebno pozornost tudi Željnske jame. Željnske jame so bogato razpreden sistem podzemeljskih rogov in dvoran plitvo pod površjem. Sistem rogov je izdelan v krednih apnencih severovzhodno od Kočevja.

Sl. 1. Hidrografsko zaledje izvira Radeščice.

V naplavini potočka, ki teče po Jami v Šahnu in je podzemeljsko nadaljevanje Rinže, kar je dokazalo njeno barvanje leta 1956¹ (Čadež, 1956), so lepo opazni drobci premoga. Vodo iz nekdanje separacije kočevskega premogovnika so v preteklem stoletju odvajali v neko vrtačo na južni strani upravnega poslopja. Ta voda se je mogla, kot sklepamo iz drobcev premoga v Jami v Šahnu, podzemeljsko pridružiti podzemeljski Rinži.

Odtok iz sedanje separacije je speljan v eno od Željnskih jam, v jamo na severovzhodni strani Šalke vasi. Vodo tega — Rudniškega potoka lahko zaradi izrazito črne barve zasledujemo tudi v nekaterih dostopnih delih Željnskih jam. Tako jo vidimo v sprednjem delu Jame pri Šalki vasi, kjer stopi potok prvič v podzemlje. Ponovno jo srečamo v Črnem rovu (Novak, 1956), ki pripada jamskemu sistemu južno od Željna, dalje v potoku, ki priteka na površje iz Jame pri koritu. Odtod teče okoli 500 m daleč po miniaturnem kraškem polju jugovzhodno od Željna, nakar zopet ponikne. Črni Rudniški potok se še enkrat pojavi na površju v manjši kraški globeli, kjer so ostanki Remihovega mlina. Ker potok večasih poplavlja obsežne dele v jami in obe kraški kotlini, po katerih teče, je povsod tod polno odloženih premogovih drobcev.

Pri ogledu kraških izvirov na severovzhodni strani Kočevskega Roga, med Sotesko in Črmošnjicami, nas je v času visokih vod presenetila različna barva vode. Predvsem so se le malo kalni izviri pri Kočevskih Poljanah močno razlikovali od rumenkastorjavega Obrha in sivkastega izvira Radeščice, ki priteka v Podturnu iz spodnjekrednih plasti apnenca (Nosan, 1960), in je zajet za vodovod Dolenjskih Toplic.

Sl. 2. Izvir Radeščice pri Podturnu. Foto J. Goršek.

¹ Prvo barvanje Rinže leta 1954 ni uspelo. Pri ponovnem barvanju leta 1956 se je barva pokazala po 42 dneh v izviri Bilpe ob Kolpi.

Takoj smo domnevali, da utegne temu biti vzrok potok v Željnskih jamah, ki ga onečiščuje odplaka separacije kočevskega premogovnika. Ta domneva je razširjena tudi med domačini.

Ker ni bilo verjetnosti, da bi uspelo to dokazati z barvanjem onečiščevalnega Rudniškega potoka, smo skušali ugotoviti vsebino naplavine Rudniškega potoka in vode v izviru Radeščice. V ta namen smo zajeli vzorce vode v Rudniškem potoku tik pred Jamo pod Šalko vasjo ter vode v izviru Radeščice hkrati z blatom na dnu izvira. V blatu izvira smo že mikroskopsko lahko opazili drobce premoga. M. Hamrla, ki je mikroskopsko preiskal te drobce², je vzorce vode Rudniškega potoka preprosto filtriral in ugotovil, da sestoji suspenzija njegove vode pretežno iz premogovih zrn. Iz vzorca blata v izviru Radeščice je po dokaj zapletenem postopku dobil okrog 40 % koncentrat drobcov premoga. Mikroskopsko-petrografska analiza zrncc obeh vzorcev je pokazala njihovo popolno skladnost in vsa svojstva, ki jih ima kočevski premog. To so zrna malo karboniziranega premoga vrste mehkih rjavih premogov, relativno nizke zrelostne stopnje, nekako na prehodu k trdim rjavim premogom. Mikroskopska slika, kot jakost refleksije, struktura, tekstura, sestav in anorganske primesi v premogu obeh vzorcev je enaka. Zato odpade možnost, da bi podzemeljska Radeščica izpirala morda kake druge premogove plasti v mezozojskih kameninah svojega hidrografskega zaledja. Mezozojski premogi se jasno razlikujejo od mladoterciarnih premogov ali premogov kakega drugega mlajšega ležišča. Premogovi drobci v izviru Radeščice izvirajo torej le iz Rudniškega potoka, kar dokazuje hidrografska zvezo Željnske jame — Podturn.

Ker se Rinža, kot je pokazalo barvanje, odteka v Kolpo, vode Željnskih jam pa v Krko, je terciarni bazen pri Kočevju razvodje med obema rekama.

Literatura in viri

Arhiv Hidrometeorološkega zavoda LRS, Ljubljana.

N. Čadež, 1956, Barvanje ponikalnice Rinže; Arhiv HMZ, Ljubljana.

D. Novak, 1956, Željnske jame; Proteus 1956/57, št. 4, Ljubljana.

A. Nosan, 1960, Poročilo o geološkem kartiranju okolice Dolenjskih Toplic, Arhiv GZ, Ljubljana

Zusammenfassung: Das hydrographische Gebiet der Karstquelle Radeščica bei Podturn (Unterkrain)

Nada Čadež

Das Separationsabfallwasser der Kohlengrube von Kočevje verschwindet in die Höhlen von Zeljne südöstlich von Kočevje. In den ungefähr 20 km entfernten Radeščica-Quellen bei Podturn haben wir angeschwemmte Kohlentelchen beobachtet. Mikroskopisch-petrographische Analyse hat bestätigt, dass die angeschwemmte Kohle und die Kohle bei Kočevje gleich sind. Damit hat sich die Verbindung zwischen den Höhlen von Zeljne und der Quelle bei Podturn im Abflussgebiet des Krka-Flusses erwiesen.

² Za to uslugo se dr. ing. M. Hamrli najlepše zahvaljumem.